

Juan Ignazio Uranga

**NESKA JAKINZALEAI
IRU BAKARIZKETA**

Fitxategi hau “liburu-e” bildumako alea da,
liburu elektronikoen irakurgailurako prestatua.

Liburu gehiago eskuratzeko:

<http://armiarma.com/liburu-e>

Iturria: *Neska jakinzaleai iru bakarizketa mordoxka batean*, Juan Ignazio Uranga. J. Baroja ta semiaren moldiztegia, 1909.

<http://klasikoak.armiarma.com/>

Egileari buruzko informazioa:

<http://zubitegia.armiarma.com/egileak/00481.htm>

**NESKA JAKINZALEAI
IRU BAKARIZKETA
MORDOXKA BATEAN**

JUAN IGNAZIO URANGA-K
IZKRIBATUA

DONOSTIAN

J. BAROJA TA SEMIAREN MOLDIZTEGIAN
1909-an

AU MUNDUA!

Iruditegiak aurkestatzen du, gela arlote, apaiñ izandutako baten antzarekin, jarkai bi, eta beste zer-bait, txar itxureko tresnakin.

(Negarrez) Noratu dira nere gurasuak? Au eziñ biziya sortu da neregan! O ama... nere ama... (Guztiya kalkatuaz) ama laztana!

(Eseritzen da eziñ egonik) Arrimo gabe gelditu naiz, zer egin ez dakitala! Noratu niteke oraiñ, erliak umiak azten dituzten gisan, ezti gozotan ariya banaiz? Zortzi egunen barrunbian nigandu diran ez bearrak, aundiyak izan dira. Negargarritzko egunak, iritxi dira neretzat! Au zoramena!

(Altxa) Gurasuak ill ziran, eta Jaungoikuak beregan eraman zituen, umezurtz au, negarrezko ibar untan bakartasun osuan, malko jariyo guztiz, nork txukaturik gabe utzirik. Aberats gisa bizi izandu naiz guraso maite aien arrimuan. Eta oraiñ?... Arlotietan, arlotienaren mallara osoro eroriya.

Amasei urte osatuak dauzkat, eta ez naiz ezeri eltzeko gauza. Zer, zer egiñ bear det oraiñ, estuasun abetatik ateratzeko? Aita bizi zala zituen ekintzetatik etxeratzen zituen irabaziya-kin, txit ondo, eta lasai bizitzen giñan, bañan bera illik, ama alargun gelditu zanetik, orain dala illabete inguru arte, mando elbar baten gisan, urgunka, eta erorka izan da gure bizera. Nai gabe, abek guztiyak aski ez diralarik, Utsailla-ren bostean gabeko amarretan (*Negarrez*) nere ama ere ill zan.

(*Negarrez itxedon*) Ordutik orandaño, gelditu ziran etxeko tresna, eta gauza guztiyak utzkeri batean saldurik, jelate gogor batek belar sorua usten duben bezela soilldurik, utzi naute guraso maite aien, bi eriyotzak, osoro ondaturik.

(*Negarrez jarraitzen du*) Non dira lengo egun zoro aiek? Non, nere albotik ni zaitzen, ikastol edo eskolara neri lagunduaz joan oi zan mirabe atsegingarri ura? Non dira nere txapel, lore, luma ta txoriz apainkiro antolatutako aiek? (*Itxedon*) A Jauna! Garaitz oroitzen ez danari gertatu

oi zaizka, neri orain gertatzen zaizkidan ez bear mingarri abek.

Gurasuak bizi ziran bitartean, zerbait lanetan saiatu izan banitzan, gertatuko al zitzaizkidan, oraingo bakartasunezko gauzak erabaki eziñ abek? Ez, ez: ez nitzan egongo orain naguen bezela zer egiñ ez dakidala.

Gurasuak: gurasuak! Zergatik ez ninduten bear gaiez, neskatzaren aldamenean jartzen, zerbait lanetan ikasteko? Bada, txikitandik ikasi izan banuben mantal urratuak arabatzen, edo beste etxerako bear diran gauz asko egiten, gaur beste gisatan arkituko nitzan.

Sasoi batean iruditzen zitzaidan almen aundiyen jabea nitzala, eta iñor etzala nere mallara irixten, ainbesteraño goitiriztua neguen. Neska-meua ere nere mendean idukitzen nuben, eta agintzen nion zer nai gauza zakarkeri aundiz, guztiya irudimenez, eta aizez betia neukalako burua. Eta orain?... Nori agindu, eta nork agindurik gabe bakar bakarrik, zerbait arrimoren zalan-tzan.

Guztiya alferrik! Arrimo guztiyak urrutiratu dira nigandik, aiziak orbel igarra udazkenean

bere suaitz muturretatik osoro etenik, urrutiratz-
zen duben bezela. Nere gurasuak bizi ziral-
a, aien adixkide batzuek laztanka ibilli oi ziran
nerekiñ, beti zerbait erregali emanaz. Guztiyak
maite ninduten itxurak agertzen zizkidaten,
bañan oraiñ.... inork ez nau ezagutzen. Au mun-
dua! Ezeren premirik ez neukanian, eta goitsu
xamarreko itxuran bizi giñanian, nerekiñ zer egiñ
etzekitela ibiltzen ziran adixkide guztiyak, bañan
onla, guztiz errukarri ikusirik, ez da iñor kupitzen
nitzaz, baizikan, begi zearka begiratzen dirate,
iñoiz edo beiñ ikusten nautenian; iñolaz ere, zer-
bait eskatuko diyotean bildurraz.

Ez ote litzake ohea izango, beartsu arki nai-
zen bezela arkiturik, zerbaiten laguntza erakus-
tia neri? Berriz, ta berriz ere esango det: Au
mundua!

Zer egiten dute oraiñ, nere osaba eta izeba,
len asko maite ninduten itxurak agertzen zizki-
daten aiek? Noratu dira aien ezkeintza aundita-
sunez muga, eta neurri gabekoak?

(Itxedon) Nere ongi izate guztiya, gurasuak
menderatu zituben eriyotz beltzak eram-
an zuben, txitua atzaparretan arranuak eramaten

duben bezela. Orain, orain da garaia, ni bide zuzenian jarririk, nundik ongiyena ibilli erakusteko. Bañan, nork elduku diyo lantegi oni? Egintza aundi eta ederra izango litzake bañan, ikusten denez, iñork ez.

Norbaitzuei agertzen badiyet nere naiera, beso buru biyak beren mugatik eragiñaz mugiturik, egaztiyak eguak astindurik xomorruak botatzen dituzten bezela, biraltzen naute beren ingurutik.

O, Aingeru zaitzallea! Arren da arren eskatzen dizut nere biyotzaren aginpidez, zaitu ditza zula nere ibilecra guztiyak, bide okerrez loitaratu ez nadiñ. Eta...

Oraiñ neskame nua
al detan lekura,
urrutiratu gabe
al badet gertura
zaitu nazala otoitz
egiñaz Zerura.

OSTATUAN

Iruditegiak aurkestatzen du ostatu bateko bazkagela. Agertzen da Luisa-txo mai eztalkiya toleztuaz.

Zer, zorioneko arkieta izan zan neretzat andre Inaxi-rekin baserri gogoangarri artan! Nola aztu nere egun aietako ibillera negargarri, eta andre Inaxi-ren mesede berdiñ gabekoa? Beti gogoan idukiko ditut bakartasun arrimo gabeko, izaera mingarrizko egun nekoso aiek. (*Maiaren erdiyan, tolezturik usten du mai eztalkiya*). Zer gaizki arkitu nitzan iñoren laguntza gabe! Bañan, nere otoitz aingeru zaitzalleari biyotzaren aginpi-dez egintako ark, ordaiñ aundiya izandu du zerutik.

Andre Inaxi-k ekarri ninduen etxe on maitagarri ontara, zeñatan bizi naizen geroztik, txit ederki eta opakirozko biyotz on artean, non, iruditzen zaidan guraso neriak balira bezela, maite eta zaitzen nautela.

Etxekoandre eta nagusiyak, ez dute iñorekiñ agintze zorrotzik, baizikan, agindu bear duten guztiya agintzen dute, mesede aundiz eskatuaz, eta mintzaera guztiz xamurkirotsuan.

Umezurtz gelditu nitzanian iñoren arrimo gabe, lore ximurra usairik gabe bezela, gelditu zitzaidan biyotza amoriyorako zapuzturik. Noratu zitekien bada, barrungo erapeko eder au, bakartasunez negargaiturik arkitu zan garaian? Zer egiñ bear zuben moteltasun neurrigabeko arekiñ? Gaixua, zeguen bill bill egiña, loria gabaz egoten dan bezela, bañan bere amoriyorako gai-xotasunakin biraltzen zituen, gaixotasunezko oñazearen ageritzat begiyetara, malko garratz ugariyak, begi biyen ertzetatik aurpegiraturik, bere aultasuna azaleratzeko.

Zer egun gogoangarriyak diran neretzat, gurasuen eriyotz ondorengo negargarri aiek!

Bañan zer? guztiyak erabat aztutzat usteko, biyotzak egin du amoriyo berrira bere astiñaldi ederra, lurrak intzaz, eta eguzkiyan berotzez egi-ten duben bezela.

Pizkorraldi aundiyaaren jabe da, bere maitasunarekin ordaiñgai edo katibagaitzat, biyotz amo-

riyo ugarizko eder egiazko bat pixu danian garai onez beraganuntza.

Zer ongi aditu ziran aingeru zaitzalliak, nik egun batian egiñ niyon otoitz biyotzetikako ura!

Nik igaro nituben goze, eta ez bear naigabeko aiek, pake, eta izaera onezkuakin ordainduak izan dira, aingeru zaitzallearen bitartez, zerutik.

Nagusi eta etxekoandriak, beren alaba banitzake bezela maite naute, nik ere, zer esanik ez dago, bada gelditurik ni gelditu nitzan gisan, amoriyo edo maitasunari irteera eziñ emanik, eta arkitu detanian noratua, biyotzaren mugidaz, beriela azaleratu ditut bere aginde gustiyak.

Jakiña dan bezela, Jaungoikuaren legeko agintzetan ere, amoriyua da ispillu edertzat erakusten zaigun lenengo agindea, eta beragatik, amoriyo gabeko biziera litzake, izaera moteleko legor, eta iñozotsua.

Nagusi, eta etxekoandriak maitatzeko maite nauten diña, nere langilletasun, eta on izatiaz gaiñ, dago bitarteko aunditzat, gure izaeraren neurgai zuzen, berdingabeko amoriyua.

Amoriyo gabeko bat izan banitzan, eta asko diran bezela ontaz txinixmen gabia, iritxiko al zitzaidan biyotza iritxi dan maitasun mallara?

Ez deritzot: eta otoitz eder ura, aingeru zaitzallia bitarteko jarririk zeruratuko al nuben? Orra bada, nola dan bearreko gauza eta almen aundikua, Jaungoikuaren legeko lenengo arkitzen degun agindea. Amoriyua: amoriyua!

Onen indarrez sortzen zaizkigu
buruko txorabiyuak.
zortze lekutik uste gabian,
mantxokirotso iyuak,
malgo garratz, ta pozdunen jabe
beti dan amoriyuak.

Nola ez naute bada ni maiteko nagusi eta etxekoandriak, gerora aita eta ama deitu bear badiyotet? Bitarteko aundi orren bidez, beren seme bakar Dionisiok ezkeniya dauka bere biyotza neriaren trabeskaitzat.

Nik nai detan bezela Jaungoikuak nai badu, egun gutxi barru izango gera elkarren, eta ala bear bada, eman dezaigula luzaroko osasuna,

pake eder naikidatsuan gurasuen aldamenean bizitzeko, maitasun aundiya arkitu detan... Ostatuan.

MAITASUNA

Iruditegiak aurkestatzen du, ostatu-ko bazkagela guztiz apaiñkiro antolatua. Luisatxo agertuko da, soñeko goitik berañoko edo bata deritzonakin jantziya.

(Guztiz alai) Amoriyua... Amoriyua. Au da gure bizitzaren arri ondekitiya; au gabe ez dago guran mugidarik, zergatik dan gure izaeraren nagusi goimentsua, eta onek bururatzen ditu biyotzaren erakintza guztiyak.

Amoriyuak dauzka kutxapetuak biyotzaren zakonenian, gure egintza on eta txarrak, zeñagatik askotan gerta oi diran biurkeri aundiyak, batez ere, berotasun geiegiz bere mugatik gaix-tokerirako irtetzen danian.

Badira asko esango dutenak, gizon ero batek ez dubela amoriyorik; bada nik, nere iritzi urriyaren bidez diyot, abek ere gauz aundi onen jabe dirala beste edozein bezela, bañan biyotzaren erakintzak buru bidez utsegiñik, barrunen geldit-

tzen dirala borroka biziyan amoriyuari azalera-
tzen utzi gabe, bear dan lasaitasunarekin. O,
amoriyua, amoriyua!...

Zure mende gauzkatsu
non nai, gau ta egun,
askotan ez dakigu
zer egiten degun.
Esna, rdo lotan...
denak lotuak gaude
zure lore xortan.

Bai, bai; amoriyua da gure zuzendari pizkor,
eta almentsua; zeñak, biyotzian daukan bere
ezkutakutxa, zeñatatik biraltzen dituben burura
erakintza on gozakitsuak.

Au bitartekotzat arturik, noratu ez nekiyela
bakartasunean gelditu nitzanian, zuzenkidatu
nuben aingeru zaitzalliagana otoitz eder, biyo-
tzetikako ura; eta aiñ ondo irten zait guztiya, non
nere amoriyua sartu dan galai baten begiyetatik,
erapeko maitetzat bere biyotzian, eta antxen
dago umutzen epeltasun aundiyan, beria nerian

bezela. Au guztiya zergatik? Biyotzaren erakin-
tza, edo amoriyuagatik. O, amoriyua!

Aiñ zera, aundi eder,
nola zeran fiña,
gure gaiak ez dira
zuretzako diña.
Eta zer pizkorra!...
gizon bat illagatik
zera illezkorra.

Onen bitartez iritxi det biziera on lasai eta
paketsua; umezurtz arlote beartsua nitzan
garaian, ez nuben tiste bizi malla eder goitsu
oraingora iritxiko nitzanik; bañan aingerua, aiñ
da zaitzalle kontuzkua, non, nere ibillera guztiyai
zintzo jarraitu diyen, otoitz egiñ niyonetik orain-
daño.

Bada, amoriyuak nigan indarrrik izan ez bazu-
ben, oroituko al zitzaidan, eta egingo al nuben
otoitz ura? Ez, zergatik biyotza egongo zan
mugida gabe, eta au orla egotia da, presako ura
geldirik egotia bezela, errotarriya mugitzeko,
bada, batentzat nola biyotza dan erabilkai

kementsua, bestiantzat da, ur mugitiyaren indarra.

Nork esan bear ziran neri, ibillera nekoso aietan nebillenian, malla ontara iritxiko nitzanik?

Nere gurasuak ill ziranian, biyotza gelditu zitzaidan guztiz negarti, amoriyua azaleratu eziñ zobelako; bañan nork biziratua arkitu dubenian, txoriya udaberriyan kabiraturik, arrautza gañian arkitzen dan beziñ alaitasun, eta amoriyoz osatua arki da.

Nola esan gentzake ero batek ez dubela amoriyoric baldiñ zintzuak daukan toki berean badauka biyotza?

Bada, eruari zortzen zaion gaitza da, amoriyuaren agintzak jaso, eta azaleratzeko, kemen gabeko auldadez, buru naspiltza; bañan ez gentzake esan, gauz naikidatsu aundi eder ori gabia dala, zergatik biyotza berekin daukan besde edozeñek bezela.

Onez gañera gertatzen zaiona da; ursubulkai bati pertza utza, su askorekin daguela gerta oi zaion gauza bera (da esatia), oni burua lertzen zaion bezela, kemen gabe arki dalako suaren

berotasuna artzeko, ari naspillatu egiten diyo amoriyuaren su indarrrik jaso eziñ dubelako.

Orregatik deritzot illezkorra dala, eta txinixpe ontan egongo naiz, baldin ustegabeko buru naspiltza gogorrik sortzen ez bazait, biziya irauten diran artean.

(Itxedon) Biyotzaren agintza on, amoriyua bitarteko dala, egiñ naiz senar maitagarri ederraren jabe; zeñaren borondatia beargaiturik, neregana etxeratu det, mesede andiyak zor niyozkan ande Inaxi, alargun bakartasunean negarti gelditu dan gaixua.

O, Jesus amoriyotsua!

(Kantari).

Amoriyoz nausi zeran
nere Jesus maitia,
okerrikan egin badet
nitzaz kupi zaitia;
baldiñ ontzat badaukazu
nere borondatia,
zure biyotzeko suan
erre bedi neria.